

Allegoricè Ecclesia est Bethel, id est, domus Dei et porta cœli, quia in ea quasi domo sui Deus habitat per præsentiam, tum spiritaliæ, tum realiæ et corporalæ in Eucharistiæ; et quia in Ecclesiæ sunt merita Christi (cujus parentes et typus fuit Jacob) quibus porta cœli nobis reserata est. Ita Rupert. Vide Cajetan. Si ergo tam augustus et terribilis fuit locus et lapis hic, quid erit Ecclesiæ Christianorum, in qua non umbra, id est, arca testamenti, asservatur, ut fiebat in tabernaculo Mosis, sed omnipotens ipse rerum omnium conditor sub augustinissimi Sacramenti candido velamine, ac velut nebula verè habitat? Verè S. Chrysostom. hom. 56 in 1 ad Corinth. Ecclesia sit, est locus Angelorum, regnum Dei, ipsum calum; quid si non creditis, aspicite ad hanc mensim, id est, altare.

VERS. 18.—EREXIT IN TITULUM. Lapidem illum, sive saxum in quo dormierat, elevavit Jacob rectumque statuit, ut esset monumentum visionis et apparitionis sibi facta.

Nota. Titulus dicitur quadrupliciter, quatuorque res significat. Primum, titulus est inscriptio rei, ut titulus libri, titulus crucis. Secundum titulus est columna, aut pyramis in tropheum victoriae, aut insignis facinoris erecta. Tertiù, titulus est statua, imago vel idolum erectum ad cultum et adorationem, qualis titulus prohibetur Levit. 26. 1. Quartù, titulus est lignum, lapis, vel res alia, posita vel erecta in memoriam et indicium rei aliquis, verbi gratia, visionis angelicae Jacob hic facta. Exterum enim Jacob hunc lapidem in titulum, ut in redditu ex Haran in patriam, eodem loco hoc Dei beneficium recolleret et veneraret, ut eius feccisse constat c. 35, v. 5.

Hinc etiam eundem lapidem in altare consecravit, ut patet v. ult., unde titulus hic non tantum monumentum, sed etiam altare significat. Atque hinc primi Christiani, ad exemplum Jacobi, ecclesias suas vocarunt titulos, à titulo, id est, signo, cruce, et à titulo, id est, nomine aliecius sancti, in cuius honorem intulabantur, id est, nominabantur, consecrabantur et distinguebantur ecclesies; ut titulus S. Praxedis, est ecclesia S. Praxedis; titulus S. Laurentii, est ecclesia S. Laurentii. Quia præceptio crebra est in viti primorum Pontificum. Ita Iac. Gretserus lib. 2 de Cruce c. 7. Atque ex hisce titulis Cardinales suos titulos et cognomina sumpserunt, ut docet Hieron. Platoni lib. de Cardinali dignit. c. 2.

FUNDENS OLEUM DESUPER. In signum consecrationis, ait Abulensis, quia res consecrata oleo unguntur. Non ergo haec olei fusio fuit libatio aut sacrificium: nusquam enim solum oleum Deo libatum aut sacrificatum legimus. Itaque Jacob ex hac visione divinâ manè evigilans, ex urbe vicina Luza, quæ postea ab eo Bethel est dicta, oleum attulit, inquit Abulensis, eoque lapidem in quo sibi dormienti tam mira visio configerat, inuxit, eumque inungendo Deo quasi consecravit. Unde et postea eodem, quasi altari consecrato usus est, in eoque sacrificavit, ut patet c. 35, v. 7.

Sic, ad Jacob exemplum, Ecclesia altaria et tempora sacra unctione Deo dicat et consecrat, ejus unctionis

moralē significatiōnem vide apud S. Bernard. serm. de dedic. Ecclesiæ. Rursum simili unctione, at Theodoret, solent pia mulieres ungere thecas Martyrum ut tum eorum sanctitatem, tum suam erga eos devotionem testentur. Unde et demon, quasi Dei et Sanctorum simili, hanc unctionem in suis sacris iimitatus est, quando suis persuasit lapides termino inungere et consecrare. Ita S. Augustinus lib. 16 Civ. c. 8.

Allegoricè S. Augustinus ibidem putat hic significari Christum et christia Christianorum; Christus enim est lapis Ecclesiæ angularis, Ephes. 2, 20, ungens et unctus oleo exultationis, praे consortibus suis.

Tropologicè oleum est symbolum gratiarum et virtutum, ob octo quas habet proprietates, analogias et similitudines. Nam primum, oleum habet virtutem illuminandam: est enim pabulum et alimentum lucis et lucernarum. Secundum, oleum habet vim condendi eis, et ad sanitatem utiliter, et jucundum ad gustatum. Tertia olei vis est supernatantia aliis liquoribus. Quarta est, foventi vulnera doloresque mitigandi. Hinc enim apud Lucan. c. 10, ei quem latrones gravissimis plagiis impositis semivivum reliquerunt, Samaritanus ille obligavit vulnera, oleum infundens et vinum. Quinta est, exhilarandi faciem, lassaque et languida membra recreandi, unde illud Psal. 105: Ut exsilareret faciem in olio. Sexta est levandi labores minuendique molestias: quod spectat illud Isaiae 10: Comprobescet a facie dei. Septima est vegetandi roborendique corporis, et reddendi ad lucem et certamen, ut in athletis heri solebat. Octava est molliendi et impinguandi, juxta illud Psal. 22: Impinguasti in olio caput meum; ex quo propter molliitionem et pinguedinem, oleum solet esse symbolum misericordie. Hinc omnia facile est adaptare gracie et virtutibus.

VERS. 19.—APPELLAVITQ[UE] NOMEN URIS BETHEL Q[UE] PR[IE]I LUZA VOCABATUR.—Urbs que prius Luz vel Luza, à nucum vel amygdalorum copiâ (Luz enim hebreæ nucem significat) dicebatur, inquit S. Hieronymus in Question. Hebraic. à Jacob dicta est Bethel, id est, domus Dei; et quid juxta illam dormiens vidisset Deum invenirem scalæ.

Bethel hæc non est Jerusalem neq[ue] mons Moria, uti volum Hebrai, Lyraus, et Cajetanus; sed, ut recte Abulensis, Adrichom. et alii, est urbs à Jerusalem distans plus octodecim milibus, in sorte tribus Ephraim sita, juxta Sichem; in quâ, uti et in Dan, quasi in extremis sub regni limitibus, Jeroboam suos vitulos aureos populo adorando propulsit, abusus ad hoc persuadendum exemplo Jacobi, qui ibidem lapidem hunc in titulum erexit; unde à propheticæ hæc Bethel per antiphrasin vocatur Bethaven, id est, domus idoli, vel iniquitatis, uti vertit Theodotion, Osœ 4, 5 et 10.

Potuit aliquis duas fuisse Bethel, unam hanc in tribu Ephraim, alteram in tribu Benjamin, juxta Hai, de quæ Josue 18, v. 22. Verum id refutat Andreas Masius, probatque unam eandem fuisse Bethel, que sita fuerit in agro Luze, ita ut ipsa Luza dissita fuerit, à qua

tamen ipsa Luza subinde dicebatur Bethel. Utrum horum sit verius, discutientis Josue 18 et Judicium 1.

VERS. 21.—ENIT MIHI DOMINUS IN DEUM. Jam erat et fuerat ipsi Jacob ab ortu Dominus in Deum. Genius ergo est, q. d.: Si Deus mihi dederit victum, vestitum ac felicem redditum in patriam, ego ipsi voro ac promitto quid deinceps eum colam speciali et majori cultu quam ante eum coluerim, nimisq[ue] quid dabo ei decimas, tom ad sacrificia, tom ad aliom quilibet ejus cultum; quidque post meum ex Mesopotamia redditum, locum hunc Deo quasi aram et templum aut sanctulum dicabo: ita enim hoc votum suum in sequentibus explicat ipse Jacob, ut recte advertit Cajetan.

Moraliter Rupert. urget Jacob verba: Si fuerit Deus mecum, et dederit mihi panem, atque: Hoc tanguum pauper, et verè Dei mendicus dixit: nec mirum cum rex maximus David dicat: Ego autem mendicus sum et pauper. Bonum ergo ex patribus exemplum nobis filios provisum est, ut, quantumcumque divites simus, dicamus tamen, mendici omnes ante fines divina gratia: Panem nostrum quotidiam d[omi]n[u]s hodie, etc., ut illum ex dono ejus (Dei) fatecamur nobis esse, qui solus potuit creare non mutu regi in solo fulgenti, quam videtur ad molam sedentem, necessarium panis alimentum. • Rursus Jacob panem petit, non carnem, non perdes. Nam, ut docet Nyssen. lib. de Oratione: Quarere buecum id quod satis est ad natum corporis conservandum: Panem enim, ad Deum dicentes, non luxum, non delicias, non ornamenta aurea, non lapidum fulgore, non agros, non gentium praefecturas, non pannos sericos, non musica aeronauta; nec quidquam quo anima à diriū ad patiū curā astrahatur; sed panem. Et infra: Exiguum est quod natura

CAPUT XXIX.

1. Profectus ergo Jacob, venit in terram orientalem.

2. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accipientes juxta eum; nam ex illo adquiebantur pecora, et os ejus grandi lapide claudebatur.

3. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, et refectis gregibus rursum super eos putet ponere.

4. Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran.

5. Quos interrogans: Numquid, ait, nōstis Laban, filium Nachor? Diixerunt: Novimus.

6. Sanusne est? inquit. Valet, inquit; et ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7. Dixitque Jacob: Adhuc multum diēi superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges; date autem potum ovibus, et sic eas ad pastum reducite.

8. Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, et amoveamus lapidem de ore Puti.

9. Adhuc loquebantur, et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebatur.

debet: cu adversus temelipsum multiplicas tributa? Est enim venter perpetuus tributorum exactor, etc. Dic ei qui educit panem de terrâ, dic corvos pascenti, qui omni carni cibum dat, qui manum aperit et implet omne animal benedictione: At te mīhi vita est, à te quoque mīhi vita subdīum contingent. Tu da panem, id est, ut ex justis laboribus cibum adjuiscar. Nam si Deus justitia est, non habet à Deo panem, qui ex re fraudulenter et iniuste parta cibum habet.

Denique ponderat S. Chrysostom, hom. 54, et *Et de te mīhi panem*. Prevenit enim reipsc̄ Jacob orationem quam postea docuit sanxitque Christus, dicens: Panem nostrum quotidiam d[omi]n[u]s hodie: diei aliumentum inquit; ne igitur temporale aliiquid ab eo petamus. Indigne cūm valde est, à tās liberali et tantū virtute prestanti huysmodi petere, quae in præsenti vita disoluuntur et magnam habent vicissitudinem. Id genus sunt humana omnia, sive dicitas diceris, sive potentiam, sive humanam gloriam. Sed petamus semper manentia, sufficientia, vicissitudinis nescia.

VERS. 22.—LAFIS ISTE QUEM HEREXI, VOCABITUR DOMUS DEI. Est metonymia: locatum enim ponitur pro loco, q. d.: Locus in quo est lapsus hie, modi applicatio, destinatione et quasi consecratione, erit et vocabitur sanctus, ac dominus sive habitaculum Dei, atque super lapide hoc, quasi super altari Deo sacrificabo. Ita Chaldaeus, Cajetanus, Lipom, et alii. Hunc esse sensum patet ex c. 55, v. 7; ibi enim votum hoc sum explicit Jacob, redux ex Haran, atque super hoc lapide, quasi arā, Deo sacrificium offert.

DICIAS OFFERAM TIBI. Hinc patet, contra Calvinum, pię et religiosę voveri posse opus, etiam quod non est preceptum a Deo; tale enim est dare decimas, quod votum hic Jacob.

CHAPITRE XXIX.

1. Jacob continua son chemin, et arriva au pays qui était vers l'orient.

2. Il entre dans un champ où il vit un puits et trois troupeaux de brebis qui se reposaient auprès, attendant qu'on les fit boire; car c'était de ce puits qu'on abreuvait les troupeaux, et l'entrée en était fermée avec une grande pierre, pour en conserver l'eau qui était fort rare en ce pays.

3. C'était la coutume de ne lever la pierre que lorsque tous les troupeaux étaient assemblés; et après qu'ils avaient bu, on la remettait sur l'ouverture du puits, pour lui donner le temps de se remplir.

4. Jacob dit donc aux pasteurs: Mes frères, d'où êtes-vous? Ils lui répondirent: De Harran.

5. Jacob ajouta: Ne connaissez-vous point Laban, petit-fils de Nachor? Ils lui dirent: Nous le connaissons.

6. Se porte-t-il bien? dit Jacob. Ils lui répondirent: Il se porte bien; et voilà sa fille Rachel qui vient ici avec son troupeau.

7. Jacob leur dit: Il reste encore beaucoup de jour, et il n'est pas temps de ramener les troupeaux dans l'étable: faites donc hâte présentement les brebis, et ensuite vous les ramènerez pâtre.

8. Ils lui répondirent: Nous ne pouvons le faire, jusqu'à ce que tous les troupeaux soient assemblés, et que nous ayons ôté la pierre de dessous le puits, pour leur donner à boire à tous ensemble.

9. Ils parlaient encore lorsque Rachel arriva avec les brebis de son père: car elle menait pâtre elle-même le troupeau.

10. Quam cùm vidisset Jacob, et sciret conservari suam, ovesque Laban avunculi sui, amovit lapidem quo puteus claudebatur.
 11. Et ad aqua gregi, osculatus est eam; et elevata voce flevit,
 12. Et indicavit ei quod frater esset patris sui, et filius Rebecca; at illa festinans munitavit patri suo,
 13. Qui cùm andisset venisse Jacob filium sororis sue, curierit obviavi ei; complexus eum, et in oscula rueris, duxit in domum suam. Auditus autem causis itineris,
 14. Respondit: Os meum es, et caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,
 15. Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? quid dic mercedeis accipias.
 16. Ihabebat verò duas filias: nonnen majoris, Liaminor verò appellabatur Rachel.
 17. Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decorà facie, et venusto aspectu.
 18. Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Ra chel filia tua minore, septem annis.
 19. Respondit Laban: Meldis est ut tibi eam den quam alteri viro: mane apud me.
 20. Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: et videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.
 21. Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam, quia jam tempus impeditum est ut ingrediar ad illam.
 22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.
 23. Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,
 24. Dans ancillam filia, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisse ingressus, facta mane vidit Liam;
 25. Et dixit ad socrum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare impo suisti mihi?
 26. Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis ut minores ante tradamus ad nuptias.
 27. Imple hebdomadæ dierum hujus copule: et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis alii.
 28. Aequipe placito: et hebdomadæ transacta, Rachel duxit uxorem,
 29. Cui pater servum Balam trididerat.
 30. Tandemque potius optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis alii.
 31. Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.
 32. Que conceptum genuit filium, vocavique nomine ejus Ruben, *fils de la vision*, en disant: Le Seigneur a vu mon humiliation; mon mari m'aimeira mante nient.
 33. Rursumque concepit et peperit filium, et ait: Quoniam audivit me Dominus haberí contemptu, dedit eam istum mihi; vocavique nomen ejus Simeon.
 34. Conceptaque tertio, et genuit alium filium;

10. Jacob l'ayant vue, et sachant qu'elle était sa cousine germane, et que ces troupeaux étaient à Laban son oncle, oia la pierre qui fermait le puits;
 11. Et ensuite ayant fait boire son troupeau, il la hissa en haussant la voix et en pleurant.
 12. Car il lui avait dit qu'il était le frère, c'est-à-dire le parent de son père et le fils de Rebecca. Rachel courut aussitôt le dire à son père.
 13. Qui ayant appris que Jacob, fils de sa sœur, était venu, courut au devant de lui, l'embrassa étroitement, et l'ayant baisé plusieurs fois, le mena en la maison. Lorsqu'il eut su de lui-même le sujet de son voyage,
 14. Il lui dit: Vous êtes ma chier et mon sang; j'aurai soin de vous, demeurez chez moi. Et après qu'un mois se fut passé,
 15. Il dit à Jacob: Faut-il que vous me serviez gratuitement, parce que vous êtes mon frère? dites-moi donc quelle récompense vous désirez.
 16. Or Laban avait deux filles, dont l'aînée s'appelait Lia, et la plus jeune Rachel.
 17. Mais Lia avait les yeux chassieux, au lieu que Rachel était très-belle et très-agréable.
 18. Jacob ayant conçue de l'affection pour elle, dit à Laban: Je vous servirai sept ans pour Rachel votre seconde fille.
 19. Laban lui répondit: Il vaut mieux que je vous la donne qu'à un autre; demeurez avec moi.
 20. Jacob le servit donc sept ans pour Rachel; et ce temps ne lui paraissait que peu de jours, tant l'affection qu'il avait pour elle était grande!
 21. Après cela, il dit à Laban: Donnez-moi ma femme, puisque je temps auquel il doit l'épouser est accompli, et que je vous ai servi sept ans, comme je vous l'ai promis.
 22. Alors Laban fit les noces, ayant invité au festin ses amis qui étaient en fort grand nombre.
 23. Et le soir il fit entrer Lia sa fille dans la chambre de Jacob.
 24. Et il lui donna une servante pour la servir, qui s'appelait Zelpha. Jacob l'avant prise pour sa femme, reconnut le matin que c'était Lia.
 25. Et il dit à son beau-père: D'où vient que vous m'avez traité de cette sorte? Ne vous ai-je pas servi pour Rachel? pourquoi m'avez-vous trompé?
 26. Laban lui répondit: Ce n'est pas la coutume dans ce pays-ci de marier ses filles les plus jeunes avant les aînées.
 27. Passer la semaine avec celle-ci, et je vous donnerai l'autre ensuite, pour le temps de sept années que vous me servirez de nouveau.
 28. Jacob consentit à ce qu'il voulait, et par ce consentement, il ralisa son mariage avec Lia, qui jusque-là était nul; et au bout de sept jours, il épousa Rachel.
 29. A qui son père avait donné une servante nommée Bala.
 30. Jacob ayant eu enfin celle qu'il avait souhaité d'épouser, préféra la seconde en laissant, dans l'affection qu'il lui portait, et servit encore Laban pour elle, sept ans durant.
 31. Mais le Seigneur voyant que Jacob avait du mépris pour Lia, la rendit féconde, pendant que sa sœur demeurait stérile.
 32. Elle conceut donc et elle enfanta un fils qu'elle nomma Ruben, *fils de la vision*, en disant: Le Seigneur a vu mon humiliation; mon mari m'aimeira maintenant.
 33. Elle conceut encore, et étant accouchée d'un fils, elle dit: Le Seigneur ayant connu que j'étais méprise, m'a donné ce second fils. C'est pourquoi elle le nomma Simeon, c'est-à-dire le Seigneur m'a exaucé.
 34. Elle conceut pour la troisième fois, et étant encore accouchée d'un fils, elle dit: Maintenant mon mari sera plus uni à moi, puisque je lui ai donné trois

dixit: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, cùd quod peperim ei tres filios: et idcirco appellavit nomen ejus Levi.

35. Quartus concepit et peperit filium, et ait: Modò confitebor Domino; et ob hoc vocavit eum Judah; cessavitque parere.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — PROJECTUS ERGO. Hebrei, levavit pedes suis, q. d.: Jacob visione Dei scalas incumbens, votum suo robore, excutitus, et alacer perrexit in Haran, non dubius Deum iusta promissa sibi vite, ut ducem, ita et reducens fore.

Josephus hic, et alibi subinde, non satis fideliciter sacram historiam emittat; sed enim Jacob multos habuisse vix comites, cùm ipse Jacob assaseret se, non sociis, sed uni baculo suo innixum iter hoc conse cuisit, Genes. 32, 10.

IN TERRAM ORIENTALIEN. In Mesopotamiam, quæ Palestina est orientalis.

VERS. 2. — MORIS ERAT. Causa claudendi hujus putati, erat raritas aqua in illis locis, inquit Abulensis, et ne quis aquam inficeret aut sordidaret; simus ergo pastores cum gregibus ad eum convenientes, ambovantes lapidem grandem quo claudebatur, itaque greges simul adquabant, et mox rursum lapidem advolentes, eo ut putei obturabant.

VERS. 4.—FRATRES. Socii, amici; ut pastor pastores alloquitur.

VERS. 5. — FILIUM NACHER. Nepotum Nacher, era enim Laban filius Bathuelis, filii Nacher. Nominatur ergo hic Nacher, quia si familiæ erat caput et patriarcha; unde et Haran vocatur urbs Nacher c. 24, 10.

VERS. 9. — ECCE RACHEL. Nota prisci illius ævi pudicitiam et simplicitatem: in Rachel nulla speciosa, opulenta et nubilis, sine castitatis periculo, et sinistra suspitione inter pastores versatur pascitque ovis (Rachel enim hebreæ ovem significat) oves.

VERS. 10. — ET SCIRET, ex verbis pastorum v. 6.

AMOVIT LAPIDES. Quod muli pastores simus non poterant, solus officit Jacob; unde apparente cum ingenti fuisse nature robore, quod ipse auxit continuam temperantia et castitate. Facit hoc Jacob amore Rachelis suæ consobrinae et future conjugis.

VERS. 11. — OSCULATUS EST. Fuit hoc osculum amicitia, quo fratres cognati abeunt ut redeunt, invicem solent osculari, osculunque salute aut valedicere. Ita S. Aug. q. 87.

FLEVIT. Ut solent cognati flere ex lacititia, dum occurrit cognatis quos tenerè diligunt, quosque multo tempore non viderunt.

Hebrei et Lyraeus putant flevisse cùd non quod non habet aurum et argentum, quod offerret Rachel: illo enim, inquit, spoliaverat Jacobum Eliphaz filius Esau, qui ob præceptum patri primogenituran Jacobo infensus, eum in hieme insecurus comprehendit. Sed hæc sunt fabulae Judaicae.

VERS. 12. — QUOD FRATER ESET PATRIS. Frater, id est, nepos; erat enim Jacob filius Rebecca, quae erat soror Laban, qui erat pater Rachelis. Laban ergo erat

avunculus Jacobi; et consequenter Jacob nepos erat Labani ex sorore: Rachel verò et Jacob erant consorini.

AUDITIS AUTEM CAUSSIS ITINERIS. Hebrei habent, et narravit Jacob Labano omnia verba hac, scilicet, quod modò ipse fugiens Esau fratrem suum, missus sit à parentibus suis ad Laban, ut inde petret uxorem, et quomodo ad putum inciderit in Rachalem.

VERS. 14. — OS MEUM ES, ET CARO MEA. Mihi ne possum et consanguineus; vide cap. 2, v. 25, q. d.: Cùm ad me, quasi avunculum, tum tutela, tum coniugii causâ confugeris, tibi, utpote nepoti, nihil negare possum: pone ergo metum, ò nepos, apud manæ, ut securus sis, ex familiâ meâ uxorem delige; domus mea, domus tuæ esto. Potuit aliqui Labanum hanc phrasem resipexisse ad id quod plerique veteres philosophi trididerunt, nimisq; ossa ex virili semine in embryone gigni, ex maternâ verò genitorâ virili circumfusa carnem ipsam fieri.

POSTQUAM IMPLETI SUNT. Post evolutum mensem quo Jacob gratia servierat Labano: nolcat enim Jacob in domo avunculi otiosus degere, et panem gratis comedere; itaque statim ad opera domestica curandum ovium se accinxit. Unde Laban mox cunctis oviis eum prefecit, inquit Josephus.

VERS. 15. — FRATER, cognatus

VERS. 17. — LIPPIS ERAT OCULIS. Hebrei est, oculi Lia erant raccot, id est, teneri, debiles et infirmi, ut vertum Septus. Malè ergo Chaldaeus, tenores, interpretatur elegantes, quasi Lia soli oculis fuerit pulchra et elegans; Rachel verò tota facie.

Secundò, alii addunt aleph, et pro raccot, legunt aruchot, id est, longos, quasi Lia longos, id est, deformes habuerit oculos; sed hi textum immunit et vitant, addendo litteram R.

Tertiò, alii putant Liam lippitudine propriæ dictâ laborâsse; hoc enim videtur velle noster interpres.

Quartò et optimè, lippitudine Lia videtur fuisse sola debilitas, mollescere et tenuitudo oculorum, quæ fit ut non possint diu in rem aliquam defigi, sed volubiles pronuntiis lacrymas, ita ut pupille suis orbibus quasi innatate videantur; hoc enim significat Hebreum, racot.

Tropol. S. Gregor. 4 p. Pastor. c. 11: Lippus, inquit, est cuius oculum, id est, ingenii aciem, humor, id est, affectus, et opera terra obscurent.

Nota, licet in uxore quarendâ primò spectanda sit virtus et mores, secundariò tamen spectari possunt pulchritudinem: tum in eâ sistat conjugalis tam amor quam concupiscentia, nec ad alias deflectat; tum ut ex pulchri vegetiores et pulchriorib; proles procreantur; ita Abulens., et hoc est quod vult S. Thomas cùm

doctet non licere ducere uxorem causâ pulchritudinis, ut scilicet sola pulchritudo te à celibatu avocet ad coniugium; sed tamen posito quod velis uxorem ducere, licere pulchram eligere pre turpi, idque ob suavorem convictum et constantiorum amorem: quamquam non rarò verum sit istud Domitiani: *Decore nihil gratius, nihil brevius.*

VERS. 18. — SERVIAVM TIBI. Nota: Jacob hæc servitute tam longa et durâ, more prisco, emit sibi uxorem tam Liam quam Rachelom; mēris enim fuit apud Grecos, Romanos et Hebreos, ut viri dato pretio emerent sibi uxorem. Ita David coenit Michol centum prepuclis Philistinorum, 1 Reg. 18, v. 25; et 2 Reg. 5, 14. De hæc uxorum coemptione plura dicam Exodi 4, v. 25.

VERS. 20. — VIDEBANTUR ILLI PAUCI DIES PRÆ AMORIS MACUTUDINE. Dies: Amor est mors impatiens, et paucos dies astimat plurimos.

Respondeo id verum esse affectivum, non appetitivum: quadam affectum enim et desiderium potundit Rachelle videbantur Jacobo dies servitum esse pluri-
mum; verum appetitivum, id est, pro re tam pulchram, præsumtus hujus videbatur ei exiguum, diesque laboris tam longi videbantur esse pauci et parvi, id est, labor suis sibi videbatur esse parvus, comparatus cum tanto premio. Dies ergo hic ponuntur pro dierum illorum labore, per metonymiam. Ita S. Hieron. et August.

Vers. 22. — FECIT NUPTIAS. Nuptiale convivium; hoc enim est hebreum *mista*. Ex tunc ergo in nuptiis celebrabantur convivio, sed p̄ cùm timore Dei, ut patet de Tobia, c. 9. Causam dat Atheneus 1. 5: « Moribus, ait, et legibus scitum est, ut in nuptiis epulum fiat: tum nuptiales dos ut veneruntur; tum et pro testimonio id sit, et convivis scilicet, quod nuptis placeant sue nuptiae. Verum haec convivia sensim in magnum luxum et abusum excreverunt, uti fusè hic ostendit S. Chrysostomus.

Vers. 25. — ET VESPARE. Virgines enim dum nubent, vereundam causâ, in tenebris viri thalamum adibant, idque apud Spartanos legè latâ sauxit Lycurgus, teste Plutarcho.

Vers. 24. — MANE VIDET LIAM. Peccavit Lia obtemperando parenti; consensit enim in stuprum, inmō adulterium et incestum: sciebat enim Jacobum non sum, sed Rachell sororis sue esse maritum. Gravissim tamen peccavit Laban, qui eam sua autoritate et consilio ad facinus induxit. Jacobum excusat ignoratio, quâ bona fide putabat esse Rachellem, non Liam.

Symbolicè Richard. de S. Victore l. de 12 Patriarchis sic haec explicat: « Quomodo autem Lia supponitur, dum Rachel speratur, facile cognoscunt qui hoc quam sapè contingat, non tam suiendo quam experiendo didicrunt. Quid enim aliud Scripturam sacram, nisi Rachell cubiculum dicimus, in quâ sapientiam divinam sub decenti allegoriarum velamine latitare non dubitamus? In tali cubiculo Rachel toties queritur quoties in lectione sacra spiritualis

intelligientia indagatur. Sed quamdiu adhuc ad sublimia penetranda minimè sufficiamus, diu cupit, diligenter quasitas Rachel nondum invenimus. Incipimus ergo genere, suspirare, nostram cœcitatam non solū plangere, sed et erubescere; et tunc in cubiculo Rachel, non ipsam, sed Liam nos invenisse non dubitemus. Nam siuc Rachelis est intelligere, meditari, contemplari, sic profectio pertinet ad Liam flere, genere, suspirare. »

Vers. 27. — IMPLE HEBDOMADAM DIERUM HUJUS COPILE, quibus Lia matrimonio et affectu maritali copularis, nam prima copula adulterina fuit non maritalis. Voluit ergo Laban, ut Jacob cognito errore Liam quam cognoverat duceret uxorem; idque fecit Jacob, ut pudori et honori Lia consulteret.

Sensus ergo est, q. d. Laban: Transeant, ô Jacob, septies dies festi hujus Lia, quibus de more ejus nuptiale celebrantur; ita exactis, tridam tibi quoque Rachelle, cā tamen lege, ut pro ea servias mihi alios septem annos; turpe enim esset et probrosum Lia, si intra dies ejus nuptiales, sororem ejus superinduceret conjugem. Hinc apparet festum et convivium nuptiale illo tempore agitari solitum per septem dies, ut jam agitur per tres. Idem insinuator Judic. 14, v. 42.

Vers. 28. — HEBDOMADA TRANSCITA RACHEL DUXIT UXOREM. Errat ergo Josephus dūm asserit quod Jacob Rachel duxerit post secundum secundum servitum, scilicet post quatuordecim annos à Jacobi fuga, et adventu in Haran, quibus servitum Laban; nam ex hoc loco et sequentibus patet quod Jacob duxerit Rachel post exactos septem dies à matrimonio Lia, ac postea pro cædē servitio aliis septem annos. Idem patet ex contentionis Racheli sterili cum Lia fecunda et pariente v. 51. Ita S. Hieron., Augustinus, Alcuinus et alii.

Tropologicè Rachel et Lia sorores significant duplum vitam, scilicet contemplativam et activam. Primum ducenta est Lia, id est, laboriosa (hoc enim hebrei significat Lia) et lipa, quia terrenis intenta et sollicita ac variè distracta, vita activa. Deinde Rachel, id est, ovis, scilicet quies contemplativus, quam utpote pulchram tantum amore prosequi debemus quanto Jacob amat Rachel. Vide S. Greg. l. 6 Mor. 28; et S. Augustinum l. 22 contra Faustum c. 52, et S. Bernard. lib. de Modo bene vivendi, ad sororem, cap. 55. « Activa, ait, vita in laboribus hujus mundi Deo servit, dum pauperes pascit, recipit, vestit, visitat, consolatur, sepelit, et cetera opera misericordie eis impedit. Et tamen Lia est secunda in filiis: quia multi sunt activi, et pauci contemplativi. Rachel vero ovis, vel videns principium (ut Rachel dicitur quasi rea chel, id est, vidit principium) inter pretatur: quia contemplativi simplices et innocentes sunt sicut oves, et ab omni tumultu seculi alieni, ut soli divina contemplatione adhaerentes, levant illum qui ait: *Ego sum principium, qui et logos vobis.* » Et paulo ante: « Ita ut jam nihil agere libeat, sed despicias omnibus curis seculi, ad videndum fa-

ciem sui creatoris animus inardescat: ita ut jam nonerit carnis corruptibilis pondus cum mortore portare, totusque desideris optare hymnidic angelorum chorus interesse, appetere admiseri celestibus civibus, de aeterna incorruptione in conspicu Dei gaudere. » Et inferius: « Sicut activa vita est seculorum secularis vita, ita contemplativa vita est monumentum active vita. Ad eam enim ascendentis seculorum in quiete contemplationis. Hanc elegit Magdalena, cui proinde dictum est à Christo: *Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ed.* Ergo tanquam mortua ab amore presentis vita se separata, sicut separata in monumento, non habetas curam de seculo. »

Et S. Thomas 2-2, q. 182, a. 4, docet Rachelam Lia, id est, contemplationem actioni præcellere, idque probat ergo rationibus: « Prima est, quia vita contemplativa convenit homini secundum id quod in ipso est optimum, id est, secundum intellectum, et respectu propriorum objectorum intelligentib⁹. Secunda, quia potest esse magis continua quam activa. Tertia, quia plus sancte delectationis adferit. Nam, ut ait S. August. serm. 26 de verbis Domini, Martha turbabatur, Maria culabatur. Quarta, quia in vita contemplativa homo est magis sufficiens, quoniam paucioribus indiget. Quinta, quia contemplativa propter se diligit: activa ad aliud ordinatur. Sexta, quia consistit in quiete. Septima, quia contemplativa in divinis rebus versatur, activa in humanis. Octava, quia est secundum id quod est magis proprium hominis, scilicet secundum intellectum, etc. Satis ergo est contemplationem vitam amplecti, dum per obedienciam licet et charitatem, quam agentem sectari. Id quod docuit S. August. l. 19 de Civit. Dei c. 19. « Otiū, inquit, sanctum, querit charitas veritatis; negotium justum suscepit necessitas charitatis. Quam sarcinam si nullus impunit, percipienda atque intuenda vacandum est veritati, etc. *Felix dominus* (ait S. Bernardus serm. 3 de Assumpt.) et *beata semper congregatio, ubi de Maria Marthā concurrit*, etc. Hoc est, ubi rerum divinarum contemplatio ita prævalat ac dominatur, ut de illa actio externa veluti concurvatur. Congregatio infelix est in qua Maria de Marthā concurrit, eō quod nullum tempus Marthæ, id est, contemplationi, totum rebus externis impeditur.

Symbolicè Richard. de S. Victore, lib. 2 de 12 Patriarchis, qui inscribitur Benjamin minor, « Rachel, inquit, est studium sapientie; Lia desiderium justicie. Sed secundum Jacob septem annis pro Racheli servivisse, et videbantur ei dies pauci pro amoris magnitudine. Quid miraris? secundum magnitudinem pulchritudinem erat magnitudo dilectionis. Quid enim sapientia dulciter possidetur, ardenter diligitur? ejus decor omne superat pulchritudinem, ejus dulcor excedit omnem suavitatem. Est enim speciosus sole, et super omnem dispositionem stellarum luci comparsa inventior prior. Hinc querendum est cur omnes conjugia Lia tantoper exhortarent, qui in

amplexu Rachel tantum suspirant. Perfecta justitia et iubet inimicos diligere; partes propria quaque relinque, illata mala patienter ferre, oblatam gloriam ubique declinare. Sed ab hujus mundi amatissimis quid statutus, quid laboriosus esse reputatur? Hinc est quod ab eis Lia et Lippa creditur, et laboriosa reputatur.

Secundum, idem inferius alteras duas Jacobi uxores symbolice explicat: « Omnia, inquit, spiritui rationali, id est, Jacob, gemina quedam vis data est: una est ratio, altera est affectio; ratio quâ discernamus, affectio quâ diligamus. Haec sunt spiritus rationalis gemina uxores, ex quibus oritur generosa processus. Ex ratione spirituales sensus: ex ista affectus ordinatis. Scindunt itaque est, quod affectio veraciter Lia esse incipit, quando satagit seipsam ad normam justitiae componere: et ratio indubitanter Rachel assurit, quando vera sapientia luce illustratur. Sed quis ignorat quā illud laboriosum sit, istud etiūdūnūt utique non sine labore magno animi affectio ab illis, ad licita restringitur, et recte talis uxor Lia, id est, laboriosa, nuncupatur. Quid verò etiūdūnūt quām oculum mentis ad summam sapientiam et contemplationem erigere: ad quam contemplandam etiam ratio dilatatur, merito Rachelis nomine honoratur: Rachel enim videns principium interpretatur. »

Pari modo, Pineda noster lib. 5 in Salom. c. 4: Jacob et Rachel, inquit, sapientis et sapientie symbola sunt. Hinc sicut Jacob Rachel, sic Salomon amat sapientiam; quod pulchre per novemdecim paralleli ostendit, et deducit.

Vers. 31. — QUOD DESPICERET LIAM. Hebr., Chalda, et Graeca habent, quod odio habet Liam, id est, quod minus amat Liam quam Rachel; ita ut Jacob Liam præ Rachel videbatur odisse. Odium ergo hoc non fuit positivum, sed negativum, puta defectus amoris, ex eo ortus quod Lia esset lipa et deformis, quodque per fraudem se pro Racheli Jacob substituisse. Similes hebrei et annexi sunt Matthæi 10, v. 37; Joan. 12, v. 25 et alibi.

APERUIT VULVAM EIUS. Fecundam reddidit dando ei proles: è contrario vulvam claudere, vel concludere, est sterile efficer.

Nota hic quomodo Deus bona sua distribuat, ut omnibus quidem det aliqui, sed nulli omnia. Si Racheli dedit pulchritudinem, sed non fecunditatem: Lia negavit pulchritudinem, sed dedit quod minus est, scilicet fecunditatem, et quod ex ipsius stirpe, puta ex Judæ, natus sit Christus. Rursus nota hic fecunditatem esse peculiare Dei donum.

Vers. 52. — RUBEN. Hebrei reuben, id est, videt filium, quem scilicet dedit mihi Deus oculis suæ misericordie aspiciens me, cum à marito despiceret. Hoc enim quod subdit Lia: *Vidi Dominus humiliatum meum*, Hebr. oni, id est, abjectionem et afflictionem meam. Huc respexit B. Virgo canens: *Respectum humiliatum facies meum*, id est, exigitatem, vilitatem, abjectionem ancillæ suæ: quia dedit mihi filium, non

Ruben, sed Iesum Christum. Non ergo praedicat virtutem sue humilitatis: hoc enim fuisse superbe; sed agnoscit et confitetur suam vilitatem, quod respiciat actus humilitatis, quem adamat, respicit et exaltat Deus. Unde *Diabolus* nō pejus odiit quam humilitatem et Dei amantem, ait S. Antonius apud Athanas. Idem per visum vidit mundum plenum laqueis dæmonum; et rogavit: Quis eos evadet, Domine? respondit Dominus: Humilitas.

VERS. 35. — HABERI CONTEMPTU. Hebrei, Chald. et Septuag. habent, me odio haberi, id est, minus diligi, ut dixi v. 51.

SIMEON. Simeon idem est quod auditio, vel exaudiatio, à rad. *sacra*, id est, auditus, exaudivit, scilicet Deus afflictionem et orationem meam.

Notent matres et imitentur pietatem ac gratitudinem Lia, que perennem memoriam beneficij sibi à Deo dat, puta prolis, in nomine ipsius prolii constituit, ut quoties prolem videret et nominaret, toties recordaretur et gratias ageret domine erga se beneficem, idem ageret et proles, compos rationis effecta. Ita Anna summam Samuelum Deo retulit et obtulit, vocavitque Samuelem, id est, postulatum et imperatum à Deo, I. Reg. 4, 26. Ita B. Virgo suum filium obtulit, vocavitque Iesum. Ita mater S. Bernardi eum recentatum obuluit et depositum in altari templi. Idem facere soiebat singulis suis proliibus recentis natu S. Elisabeth, filia regis Hungarie, quae prouinde omnes piae et sanctae evaserunt, ut habeat ejus vita. Ita B. Virgo, S. Joannes Baptista, S. Gregorius Nazianzenus, S. Dominicus, S. Bonaventura, S. Bernardinus, S. Nicolaus Tolentinus, S. Elzearius Comes, S. Franciscus de Padua, et alii, Deo in ipso ortu à parentibus oblati, sanctitate et miraculis fuerunt illustres.

VERS. 34. — LEVI. Ille est parens omnium Levitarum. Nota: *Levi* idem est quod copula, cohesio, additio, adjunctio, q. d.: Addidi jam pariendo tres filios marito; igitur deinceps ipse majori amore mihi adjungetur, et agglutinabitur.

CAPUT XXX.

1. Cernens autem Rachel quid infuscanda esset, invitit sorori sui et alii marito suo; Da mihi liberos, alioquin moriar.

2. Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3. At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad ilam ut parlatis super genua mea, et habeam ex illa filios.

4. Dedi illi Balam in conjugium: quæ,

5. Ingresso ad se viro, concepit et peperit filium.

6. Dixique Rachel: Judicavi mihi Dominus, et exaudiuit vocem meam, dans mihi filium; et idcirco appellavit nomen ejus Dan.

7. Rursus Bala concipiens peperit alterum,

8. Pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalidi; vocavitque eum Nephtali.

VERS. 33. — JUDAH. *Juda* hebreæ idem est quod confessio sine laus.

Nota hic seriem annorum Jacobi. Jacob fugiens Essau venit in Haran ad Laban, anno etatis sue 77, ut dixi c. 27, initio; post septem annos quibus servivit Laban, ducit Liam et Rachelem, puta anno etatis sue 84; inde mox ex Liâ fecunda, anno primo à nupliis, ut videtur, puta anno Jacobi 85, nascitur ei Ruben: deinde Simon anno 86; mox Levi anno 87; denique Judas anno 88. Ubi observa insigne exemplum castitatis in Jacob, qui usque ad annum etatis 84 calebs vixit, eoque primum uxorem duxit.

Allegoricè, duodecim patriarche figure fuerunt 42 Apostolorum. Secundò, Jacob multos habuit filios, sed non ex una uxore; sic et Christus multos filios habuit, sed non ex uno populo aut regione. Tertiò, Jacob uxores, et liberas, et ancillas habet quibus filios suscepit; sic et Christus habet veros pastores et mercenarios; utrosque tolerat, ut filios sibi generent. Quartò, uxores Jacob inter se certabant, quæ plures filios Jacob pareret; sic et pastores certant filios Christo generare student. Quintò, Bala et Zelphæ filios Jacob pariunt, sed ipsi manent ancillæ; sic mercenarii aliud quidem bona praedicta, sed ipsi manent mercenarii, et sapè improbi. Sextò, Jacob ad hereditatem suam admisit eliam, ex ancillis genitos; et Christus omnes ad se conversos suscepit, qualisque vita præcesserit. Joan. 6: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: et eum qui venit ad me, non ejetiam foras.* Et Matth. 8: *Multi venient ab Oriente, etc., et recumbent cum Abraham, etc.* Septimò, Jacob duas habuit uxores, unam pulchram, alteram deformem; et Christi sponsa internè quidem pulchra est ut Rachel, propria gratiæ et dona Spiritus sancti; sed externe deformis est, propter crucem et adversitates. Octavò, Lia nihil oblitus deformitas, sed eo fuit fecundior; sic Ecclesiæ prodest adversitas, et tunc vel maximè fructificat, cum maximè prematur.

CHAPITRE XXX.

1. Rachel voyant qu'elle était stérile, porta envie à la fécondité de sa sœur, et elle dit à son mari, avec une impatience que le désir d'avoir des enfants pouvait seul excuser: Donnez-moi des enfants, ou je mourrai.

2. Jacob, irrité d'une demande si peu raisonnable, lui répondit: Suis-je, moi, comme Dieu, qui donne la fécondité à qui il lui plaît? et n'est-ce pas lui qui empêche que votre sœur ne porte son fruit?

3. Rachel ajouta: *Puisque Dieu m'a rendue stérile, j'ai Bala ma servante; allez à elle, afin que je reçoive entre mes bras ce qu'elle enfantera, et que j'aille des enfants d'elle.*

4. Elle lui donna donc Bala pour femme.

5. Jacob l'ayant prise, elle conçut, et elle accoucha d'un fils.

6. Alors Rachel dit: Le Seigneur a jugé en ma faveur et a exaucé ma voix, en me donnant un fils. C'est pourquoi elle le nomma Dan, qui signifie jugement.

7. Bala conçut encore, et étant accouchée d'un second fils,

8. Rachel dit de lui: Le Seigneur m'a fait entrer en combat avec ma sœur, et la victoire m'est demeurée.

C'est pourquoi elle le nomma Nephtali, qui signifie j'ai combattu avec adresse et avec succès.

9. Sentiens Lia quid parere desisisset, Zelpham anticllam suam marito tradidit.

10. Quà post conceptum edidete filium,

11. Dixit: Feliciter; et idcirco vocavit nomen ejus Gad.

12. Peperit quoque Zelpha alterum,

13. Dixique Lia: Hoc pro beatitudine mea, beatam quippe me dicent mulieres; propterea appellavit eum Aser.

14. Egressus autem Ruben tempore messis triticea in agrum, reperit mandragoras quas matris Lia detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoras filii tui.

15. Illa respondit: Parumne tibi videtur quid preteriperis maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hæc nocte pro mandragoræ filii tui.

16. Lors donc que Jacob, sur le soir, revenait des champs, Lia alla au-devant de lui et lui dit: Vous viendrez cette nuit avec moi, parce que j'ai acheté cette grâce en donnant à ma servante les mandragores de mon fils. Ainsi Jacob dormit avec elle cette nuit-là.

17. Et Dieu exulta ses prières: elle conçut et elle accoucha d'un cinquième fils,

18. Dont elle dit: Dieu m'a récompensée, parce que j'ai donné ma servante à mon mari. Et elle lui donna le nom d'Issachar, c'est-à-dire récompense.

19. Lia conçut encore, et accoucha d'un sixième fils,

20. Et elle dit: Dieu m'a fait un excellent don; mon mari demeura encore cette fois avec moi, parce que je lui ai donné six fils. Et elle le nomma Zabulon, qui veut être domine.

21. Eille cut ensuite une fille qu'elle nomma Dina, c'est-à-dire, le Seigneur m'a rendu justice.

22. Le Seigneur se souvint aussi de Rachel; il l'exauça et lui donna sa stérilité.

23. Elle conçut et elle accoucha d'un fils, en disant: Le Seigneur m'a gracié de l'opprobre où j'ai été, à cause de ma stérilité.

24. Et lui donnant le nom de Joseph, qui signifie accroissement, elle dit: Que le Seigneur me donne encore un second fils.

25. Joseph étant né, Jacob dit à son beau-père: laissez-moi alter alibi que je retourne à mon pays et au hou de ma miséricorde; il est temps que je pense à m'y établir, ayant quatre-vingt-onze ans.

26. Donnez-moi mes femmes et mes enfants, pour lesquels je vous ai servi pendant quarante ans, afin que je m'en aille: vous savez quel a été le service que je vous ai rendu depuis que je suis avec vous.

27. Laban lui répondit: Que je trouve grâce devant vous; j'ai reconnu par expérience que Dieu m'a bénie à cause de vous.

28. Jugez vous-même de la récompense que vous voulez que je vous donne.

29. Jacob lui répondit: Vous savez de quelle manière je vous ai servi, et comment votre bien s'est accru entre mes mains.

30. Vous avez peu de chose avant que je fusse venu avec vous, et présentement vous voilà devenu riche; Dieu vous a bénis aussi bien que je suis entré en votre maison. Il est donc juste que je songe aussi à mon propre établissement.

31. Laban lui dit: Que vous donnerai-je? Je ne veux rien, diti Jacob; si vous faites ce que je vais vous demander, je continuerai à mener vos troupeaux et à les garder.

32. Visitez vos troupeaux, et mettez à part pour nous présentement toutes les brebis dont la laine est de diverses couleurs, et donnez-moi à garder tout ce qui sera d'une seule couleur: et à l'avenir tout ce qui naîtra d'un noir mêlé de blanc, ou tacheté de couleurs différentes.

Tot bona per partus que dedit una duos,
hoc longè verius uni partui B. Virginis competit.

VERS. 14.—EGRESSUS AUTEM RUBEN. Quinquennius erat tunc Ruben; omnes enim hi proles duodecim, excepto Benjamin, ex quatuor uxoribus natae sunt Jacobo, secundo septenarius servitutis, puta septem annis à conjugio Rachelis et Lia. Ultimus enim Joseph natus est finito hoc septenario, v. 25. Quare, cum Lia primis quatuor annis hujus septenarii pepererit quatuor filios Jacob, puta primum Ruben, secundum Simonem, tertium Levi, quartum Judam, post quem parere desiit: necesse est Ruben iam fuisse quinquennem. Nam post haec Lia rursus 6 anno peperit Issachar, et 7 ultimo anno partes peperit Zabulon.

MANDRAGORAS. Hebraicè est *dodim*, id est, ubera, per que recentiores intelligent lilia. Verum longè melius et verius noster veritatem mandragoras; habent enim mandragoras speciem uberon. Secundò, sunt odorate et pulchre. Tertiò, concilant somnum; unde dantur illis qui à chirurgis secundi sunt, ne dolorum sectionis sentient. Quarò, à multis dicuntur vim philtiri habere, inquit Dioscorides et Theophrastus. Quintò, juvent fecunditatem; cuncti enim menstrui, itaque matricem purgant et preparant ad concepcionem, ait Aristoteles lib. 2 Gener. animalium, et Epiphanius in Philologo, c. 4.

Dices: Mandragora est frigidissima; ergo obest conceptu. Ita S. August. lib. 22 contra Faustum c. 56, ubi putat mandragoras à Racheli expeditas, non ad conceptum, sed ob poni ritardatas, et odoris jucunditatem. Respondet Levinus Lennius lib. de herbis S. Script. c. 2, mandragoram, quia frigidissima est, in frigidi regionibus uteris, stimulat causare; sed in calidis et torridis, qualis est Judea et Mesopotamia, in qua habitat Jacob et Rachel, efficit fecunditatem; quia aestum et siccatum uteri temperat et humectat. Plura vide apud Dioscoridem l. 4, c. 6, et Matheriolum ibidem.

Hilse ergo de causa expedit mandragoram hanc Rachel, canique à Lia coenit, sed frusta et cassu eventu: nam, ut ex seq. patet, mansit adhuc tres annos sterilis, post quos non mandragore, sed Dei virtute, sive naturali, sive supernaturali, fecundata est, perpetue Joseph.

Topologicè, S. Cyrilus lib. 11: Mandragoram, inquit, id est, sopore et morte crucis, Christus recreavit, sanavit et fecundavit Ecclesiam. Rursus mandragora odorata symbolum est bone famae, ait S. August. supra; haec enim cuiilibet expedita et procuranda est.

Philo ait mandragoram radices agere sub terra, humano similes cadaveri: unde à Pythagorà anthropomorphon, à Columella semihomo vocatur haec radix. Fortè claram tempore Rachelis erant impostores similes nostris, qui ex radice mandragore (quoniam Matthiolus non ex mandragoram, sed ex brionia id eos facere putet), que speciem femorum et pedum hominis habet, incunculas excidunt, in quibus per milii semen in tenuissimas secturas insertum, faciunt radiculos instar pilorum hominis excrescere; casque mox diven-

dunt, quasi ipsæ sub terris animatum quid fuerint, quod ipsi cum vita periculo sub patibulo extraxerint, quodque raras et occultas habeat virtutes, v. g., fecundandi sterilem; ut ex hac persuasione eas tantoper experierit Rachel.

VERS. 16.—AD ME INTRABIS. Solebat Jacob pacis et aquitatis causâ, noctes distribuere singulis uxoribus, et eum ista nox esset Rachelis, ipsa ius suum cedit Lia pretio mandragorarum; hoc enim pretio Lia à more prisca, de quo dixi c. 29, v. 18, videtur sibi coenire maritum pro istâ nocte. Ita S. August. indequè prolem vocavit *Issachar*, quasi *ies sacer*, id est, *est merces*, scilicet mandragorarum mearum, quas vendidi Racheli; vel potius merces mee charitatis et liberalitatis, quâ ancillaria meana tradidi viro meo, ut ai ipsam Lia. Addo, propriè et simpliciter Issachar idem est, quod *sacer*, id est, merces. Id enim additum et prefixum nominibus propriis, solet esse heemanticum, sive formaticum nominis, ut patet in Ismael, Isaac, Jacob, Jehova, etc. Ita Septug., S. Hieron., Josephus.

VERS. 20.—ZABULON. Zabulon idem est quod habitaculum vel colabitans, q. d.: Ob tot proles meas amabit me, et hilariter firmiterque cohabitabit mihi maritus meus.

VERS. 25.—OPPONERUM MEUM. Sterilitatem meam, tunc que erat probrum et dedecus.

VERS. 24.—ADDAT MIHI DOMINES. Optat Rachel sibi addi secundum filium; inde ex hoc suo voto et desiderio, vocat filium Joseph. Joseph ergo idem est quod addens, vel accrescens, ut patet c. 49, v. 22.

Allegoriam horum undecim nominum Patriarcharum habet S. Cyrilus lib. 11; totius vero capituli hujus allegoriam vide apud S. August. lib. 22 contra Faustum, c. 46 et seq.

Symbolicè, Richard, de S. Victor. lib. 12 Patriarch. per eos 12 prios animi affectus et virtutes accipiunt. Audi eum: Timor, qui et initium sapientie, prima virtutum est proles. Qui talium filium habere desiderat, mala que fecit, non solum diligenter, sed et frequenter attendat. Ex tali consideratione timor nascitur, scilicet filius ille, qui iure Ruben, id est, filius visionis, vocatur. Quare eo nato recte mater eius exclamat: *Vidit Deus humiliatem meam*; eo quod tunc veraciter incipiat vide et videri: vide Deum per intuum formidinis, videi à Deo per conspicuum pietatis. Primo filio nato secundus subsequitur; quia magnum timorem necesse est ut dolor subsequatur. Verum cor contritum et humiliatum Dei non despiciet, sed pro benignitate sua exaudiens; idemque talis filius Simeon, id est, *exaudito*, vocatur. Sed que, queso, consolatio potest esse penitentibus et verè lugentibus, nisi una spes venie? Ille est ille tertius filiorum Jacob, qui idcirco Levi, id est, *additus*, vocatur. Non datum, sed additum sermo divinus hunc filium nominat, ne ante timorem et cognitum penitentiam dolorem, quis de spe venie prestat. At quemadmodum post crescentem quotidie timorem, necessario subortus est dolor; sic utique post spem natam, oritur amor. Ille itaque est ille filius

Ius, qui quarto loco nascitur, et Judas, id est, confitens, in sacrâ Scripturâ nominatur. Quia quod amamus, et ore laudamus, et corde confitemur.

Hos subsequuntur Dan et Nephthal, filii ex ancilla Rachel; et quia per officium Dan, illecebras cogitationes arguitus, damnamus, castigamus; recte cum Dan, id est, *judicium*, vocamus. Unde scriptum est: *Dan judicabit populum suum*. Si ergo populum hunc suum directe custodiatur, si *judicium* sum diligeretur exercerat: flet ut in extoris tribubus rarò inventatur quod dannari debet. Nephthal autem aeternorum bonorum imaginem ante oculos mentis adducit. Et quia cognitum quamlibet rerum visibilium naturam, convertere ad spiritualem solem intelligentiam, recte Nephthal, id est, *conversio*, nominatur. Videns itaque Lia sororem suam Rachel de adoptivâ prole gaudent, provocatur vel ipsa ancillula suum viro tradere; ex qua Gad et Aser prognati, rigor videbet abstinentia et vigor discipline. Gad itaque nascitur prior; quia prius est, ut temperante simus ad bona propria, postea etiam fortes ad tolerandas mala aliena. Per Gad reprimitur mala intus exsurgentes; per Aser repelluntur mala exterius insurgentia. Unde dicitur: *Gad accinctus prælabiliter ante eum*. Iste sunt Gad et Aser, qui excludunt gaudium falsum, et introducunt gaudium verum, idemque istis natu succedit Issachar, qui *merces* interpretatur. Quam enim alio tam tantisque laboribus mercedem querimus, quam verum gaudium? Recte autem post nascitum Gad et Aser, Lia talem filium genuit; quia nisi per abstinentiam et penitentiam mens humana ad verum gaudium non pertinet.

Post Issachar Zabulon gignitur, qui *habitaculum fortitudinis* interpretatur; quia per gaudium interni degustationis, odiun viitorum generatur, et vera fortitudinis robur acquiritur. Iste est Zabulon, qui irascendo Dei iram placere conseruit, qui piè in hominum vita seviendo, eis quasi non parendo, melius parebit. Probat deinde hoc exemplo Mosis, Phinees et Elie.

At quam difficile est has omnes Jacob proles, virtutes, inquam, anima, sine discretione conservare, id ex eo conjectari licet, quod sine ea non bona anima acquirere, non acquisita conservare possumus. Hic est igitur ille Joseph, qui sero quidem nascitur, sed à patre plus extoris diligenter; qui novit non solum cum crescentibus virtutibus crescere, cum proficientibus proficeret; verum etiam ex fratribus defectu ad profectum tendere, et ex aliorum detrimentis prudentia luca acquirere. Quare merito Joseph, id est, augmentum, et filius accrescens, à patre vocatur; hunc adorant sol, luna, stelle, id est, pater, mater, fratres; quia omnes virtutes discretionem, quasi dominicanam retincent coluntur.

Agmen fratrum claudit Benjamin, matriverus Benoni, id est, filius doloris; qui ex nascente ipsa denascitur, ob quotidiani partus anxietatem, et doloris in pariendo immensitatem. Quid verò est Rachelis interitus, nisi mentis in contemplatione defectus? Nonne Rachel mortua tunc erat et omnis humana rationis sensus in Apostolo defecrat, cum dicebat: *Sive in corvo, sive*

extra corpus, nescio, Deus scit. Nemo igitur existimet se ad illius divini luminis claritatem argumentando posse penetrare; nemo se credat humanâ ratioe invenire possit comprehendere. Necesse est Rachel moriatur, ut extaticus Benjamin oriaratur.

VERS. 33.—NATO AUTEM JOSEPH DIXIT JACOB SOCERO: *DIMITTE ME*, Jam enim explevi quatuordecim annos servitutis quibus tibi me obligavi, pro Racheli et Lia, c. 29, v. 18 et 27.

Hinc patet Joseph natum esse in fine secundi septenarii, puta finito anno decimo quarto adventus et servitutis Jacob in Mesopotamia, puta in domo Laban. Nam cum se Laban ad 14 annos servitutis obligasset, non poterat petere libertatem et dimissionem, nisi expletis; cum ergo hic nato Joseph, mox patet dimissionem, sequitur nato Joseph annos 14 jam fuisse expletos; mansit tamen Jacob adhuc sex annos apud Laban. Nam, ut sequitur, novum mox pactum invicit cum Laban, ut scilicet sicut hactenus 14 annos servierat pro Racheli et Lia, ita deinceps pro certa gregis parte eidem serviret. Itaque nato Joseph servitutem Laban adhuc sex annos; hoc est universum 20 annos, ut patet. c. 31, v. 41.

Rursum Joseph natus est anno 91 Jacobi patris sui. Id patet ex quod, cum Jacob descendit in Egyptum, stetitque coram Pharaone annum agens 450, Genes. 47, 9, tunc Joseph erat 59 annorum; nam Joseph, cum à Pharaone factus est princeps Egypti, erat 50 annorum, Genes. 41, v. 46, à quo tempore mox secuti sunt septem anni ubertatis, predicti à Joseph, et deinde septem anni sterilitatis, cujus secundo anno Jacob descendit in Egyptum, cap. 45, v. 6 et seq. Jacob ergo descendit in Egyptum, anno 9 à principatu Joseph, patum cum Joseph esset 59 annorum, eratque Jacob tunc 150 annorum. Jam subduc et subtrahit 59 annos vite Joseph à 150 annis vite Jacob, habebis 91 annum Jacobi, quo natus est Joseph. Ex utroque jam dicto et probato manifestè sequitur Jacob præcipuisse benedictionem Esaï, idemque fugisse in Mesopotamiam, anno atq[ue] 77 (ut dixi c. 27, initio), nam post 14 annos adventus et servitutis in domo Laban, puta anno 91, natus est ei Joseph.

VERS. 27.—EXPERIMENTO DIDICI, QUA (QUOD) BENEDIXIT MIHI DEUS PROPTER TE, q. d.: Tu es fortunatus, et ego propter te: bonam fortunam tuam tecum in mea domum induxi.

Nota. Experiencia docet alios homines esse fortunatos, ita ut quicunque agniti propter eveniant, inò domus subinde ac domesticos fortunatos efficiant. Undo *boni pedis*, et à Ponni *Namphantonia* appellantur, ait S. Aug. epist. 44. Alios esse infortunatos, ita ut omnia ferri eis infeliciter cedant, etiamque prouidentissimè ab eis fuerint precegitata et disposita. Ille in bello et duce beli diligendo maximè examinatur an diligendus felix sit, an infelix. Ita in bello felix fuit Alexander, qui duodecim annis orbem subegit. Ita felix fuit Polycrates Samiorum tyrannus, de quo Cicero lib. 8 de Finibus: « Polycratem, ait, Samium felicem appellant; nihil acciderat ei quod nollet, nisi quod an-

nulum quo delectabatur, in mare abiecit (ut temperaret nimirum suam felicitatem); ergo infelix una molestia; felix rursus, cum est ipse annulus in praecordiis piseis inventus est. Verum in morte fuit infelix; nam à Persarum satrapa Oronte dolo captus ac suspensus est; teste Strabone l. 44. Ita felix fuit Julius Casar, etiam cum summā temeritate res maximas aggrederetur, adeoque ipse huic sua fortuna confidens, omnia pericula superabat. Hinc è Macedoniā Brundusium navigans periculissimum anni tempore, timenti navarcho : *Noli, ait, timere, Cassarem fortunatum tehis.* Scitum est illud ejusdem : *Venī, vidi, vici.* Quid? Filius Iujus, ait Plutarch, de Fortuna Romanor., is qui primus Augusti cognomentum tulit, et annos 54 imperavit (quasi monarca), nonne cùm ne potem ad gerendum bellum emitentes, fortitudinem ei Scipionis, gratiam Pompei, suam fortunam optaret, sui tanquam insignis operis optime fortunam professus est? Hec scilicet eum Cicroni, Lepido, Pansa, Hirtio, M. Antonio imposuit, eorumque victorius, manus, rebus preclarè gestis, classibus, bellis, exercitibus in sublime extulit, istisque dejectis unno iis superstitem fecit eum, qui eorum operā ad huc fastigium condescenderat. Augusto enim et Cicero rempli. consilii gubernavit; et Lepidus militavit, et Pansa viceps, et Hirtius occidit, et Antonius illudines exercit; ipsamque ego Cleopatram Caesaris fortuna impetu, ad quam velut ad crepidinum tantum imperator nafragium fecit atque elius est ut solus esset Cesar. Subdit hujus rei mirum omen : Cum inter se familiariter cùm viventer Antonius et Casar, qui deinde Augustus fuit, et per otium sep̄ certamen pīke, tesserarum, animalium, ut coturnicū vel gallorum instituerent; ferunt semper victimum Antonium discessisse, et quemdam amicorum, qui vaticinandi arte gloriareret, liberè dixisset Antonius, et monuisse: Quid tibi, mi homo, rei est cum illo adolescentem? quin tu eum fugis? gloria ei anteis, major es tu, pluribus impera, certamina bellica obivisti, pretias experientia. Sed tuus genium istius metuit; et tua fortuna scorsim magna ejus fortuna adulatur, ad eumque, nisi procul ab alio quam à Deo postulento. Unde Deus Iudicis, si legem servarent, hanc felicitatem in bonis terrenis promisit, ut populus rudit huc spe ad Dei legem et cultum induceretur; rursus patriarchae fecerunt felices, ut gentiles spe hujus felicitatis affecti eumdem Deum agnoscerent et colerent. Tertia, ut homines ex his Deum agnoscant, eaque non ab alio quam à Deo postulento. Unde Deus Iudicis, si legem servarent, hanc felicitatem in bonis terrenis promisit, ut populus rudit huc spe ad Dei legem et cultum induceretur; rursus patriarchae fecerunt felices, ut gentiles spe hujus felicitatis affecti eumdem Deum agnoscerent et colerent. Quarta, ut qui felices sunt, sua felicitate ad Dei gloriam et aliorum auxilium utantur; infelices in sua infelicitate habeant materiali virtutis, modestiae et patientiae. Atque hæc de causâ Deus majorem hominum partem facit non plana fortunam, nec planè infunnam, sed in aliquibus fortunatum, in aliis infunnam, atque eorum vitam ex felicitate et infelicitate, mirabilis varietate contexti et contemporant. Quinta, ut fideles videntes pīos subinde esse infelices, impios felices, sciant omnis terrena esse adiaphora, discantque hanc terrenam felicitatem contempnere, atque aspirare ad veram, ecclœstem et aeternam, ad quam Christus nos dedit verbo et exemplo. Nam, ut ait S. August. de Seponimus enim hæc industram et prudentiam

humanam, quæ sep̄ felicis eventus est causa. Verum dico, Deum esse causam cur hi sint fortunati, illi infunnti. Deus enim omnium est dominus, qui singulis sua prout vult dispensat; itaque sicut huic ingenio, opes, sanitatem, formam, robur, aliaque dona naturæ impertit, alterum vero facit stupidum, pauperem, morbidum, deformem, infirmum; ita patr̄iter speciali sua providentia hunc facit fortunatum, illum infunntum; ad illudque causas secundas fecit et contemporat. Hoc est quod ait Psaltes Psal. 50. v. 26 : *In manibus tuis sortes meæ;* et Sapiens Prov. 16. 35 : *Sortes mittuntur in simum, sed à Domino temporantur.* Et Eccli. 55. v. 41 : *Domini separavit eos (homines) et immutavit vias eorum.* Ex ipsis benedixit et exaltavit; et ex ipsis sanctificavit, et ad se applicavit; et ex ipsis maledixit, et humiliavit; quasi lutus figuli in manu ipsius plasmare illud et dispone; omnes via ejus secundum dispositionem ejus. Licet ergo hi effectus sive casuales sint et fortuiti respectu causarum secundariam, à quibus non sunt provisi; sed prater eorum mentem et causalitatem, quasi per accidens, et fortuiti eveniunt; tamen respectu Dei non sunt fortuiti, sed prævisi et ordinati in se. Unde S. Augustinus lib. 1 Retract. c. 1, à christiano ore regiendum censuit nomen fortuna, scilicet juxta sensum gentilium; nam aliqui Deus, sicut est natura naturans (ut ita cum aliquibus philosophis loquer), ita est et fortuna fortunans, puta ipse auctor est omnis fortuna, atque à nature; unde ex his eventibus colligimus et cognoscimus esse mentem omnibus presidenteum, omnia haec regente, esse providentiam, esse Deum. Quomodo enim alii constanter in omnibus suis essent fortunati, alii infunnti, nisi quia Deus constanter illis felicitatem, his infelicitatem afflat? ut recte demonstrat Albertus Hero lib. 4 de Providentiâ, c. 7. Causa, eum Deus ita disperas hæc in re homines efficiat, prima est, ut se absolutum esse omnium dominum ostendat. Secunda, ut in universo disperas sint hominum gradus et eventus; hoc enim ad universi varietatem et decorum pertinet. Tertia, ut homines ex his Deum agnoscant, eaque non ab alio quam à Deo postulento. Unde Deus Iudicis, si legem servarent, hanc felicitatem in bonis terrenis promisit, ut populus rudit huc spe ad Dei legem et cultum induceretur; rursus patriarchae fecerunt felices, ut gentiles spe hujus felicitatis affecti eumdem Deum agnoscerent et colerent. Quarta, ut qui felices sunt, sua felicitate ad Dei gloriam et aliorum auxilium utantur; infelices in sua infelicitate habeant materiali virtutis, modestiae et patientiae. Atque hæc de causâ Deus majorem hominum partem facit non plana fortunam, nec planè infunnam, sed in aliquibus fortunatum, in aliis infunnam, atque eorum vitam ex felicitate et infelicitate, mirabilis varietate contexti et contemporant. Quinta, ut fideles videntes pīos subinde esse infelices, impios felices, sciant omnis terrena esse adiaphora, discantque hanc terrenam felicitatem contempnere, atque aspirare ad veram, ecclœstem et aeternam, ad quam Christus nos dedit verbo et exemplo. Nam, ut ait S. August. de

verà Relig. c. 10 : *Tota vita Christi morum disciplina fuit.* Christus enim omnia bona mundi, que contempstis, contemnenda docuit; omnia mala, quæ sustinuit, sustinenda monstravit; ut nee in illis quereretur felicitas, nee in his linetur infelicitas.

Ubi nota. Licet apud Christianos multi viri boni et pii sint infelices naturaliter, nonne tamē felices sunt, et erant supernaturaliter; quia Deus per hanc infelicitatem eos dirigit ad contemptum mundi, ad veram sapientiam, ad decus patientie et fortitudinis, ac denique ad felicitatem aeternam. Sic ergo diligenteribus Deum omnia, etiam diversa, cooperantur in bonum; et : *Beatus vir qui non abiit in concilio impiorum, etc.; omnia quacumque faciet prosperabitur.* Ideoque in rubis pīs et supernaturalibus experimunt viros sanctos, preseruent eos qui se totos Deo committunt, et identidem ab eo dirigi postulant, in suis operibus, præter meritum virtutis et laboris, plerūque felices habere successum.

Quare prudens consilium est, ut doctrini, concionationi, confessiones audituri, animas conversari, etc., nos Deo in omnibus jungamus, oremus, ut ipse dirigit mentem, manum, pedes, omnesque vias et actus nostros, dicamusque : *Respic in servos tuos, Domine, et sit splendor Domini Dei nostri super nos, et opera manuum nostrorum dirige super nos.* Sic Deus directe et prosperavit Abrahamum, Isaacum et Jacobum hinc.

VERS. 50.—AD INTROITUM MEUM. Ad presentiam meam, puta propter me, ut verti Chalde. Vide quantum viri justi et sancti prosperitatē dominibus herorum, etiam impiorum, inferant.

VERS. 52.—GYRA. Coge in gyrum oves et capras tuas, ut simul omnes lustremus, et separemus unicolores à diversicoloribus; unde hebr. est, *ebor*, id est, *transib*, et *lustrabo* tecum omnes greges.

SEPARA CUNCTAS OVES. Nota. Ab hoc loco usque ad finem capituli Hebrei sunt intricata et prolixa, quæ proinde noster clara et breviter, quasi compendio perstrinxit, non tam verbum verbo quam sensum redens.

Unde nota secundō, non duo, ut aliqui volunt, sed unum tantum pīctum Jacobi cum Labano huc usque ad finem capituli recenseri; hoc enim exigit connexionem pacti et eventus, ipsaque historica series totius capituli. Pictum itaque hoc fuit ut omnes fōtus ovium et caprarum Labani, quas Jacob pascebatur, deinceps nascituri, si essent unicolores, puta toti albi, vel toti nigri, cederent Labano; si verò nascerentur sparsi et vari coloris, vel furvi, id est, subnigri, puta partim albi, partim nigri, cederent Jacobo. Ita S. Hieronymus, Lipomanus, Pererius. Atque hæc de causâ Laban solas oves et capras unicolores tradidit pascendas Jacobo, putans ex eis similes fōtus unicolores nascituros, itaque omnes sibi cessuros, Jacobo autem nihil vel parum, idque non nisi casti et per accidens; reliquas verò oves et capras diversicolores à Jacobo abstulit ac separavit, sibique tam illas, quam omnes

erarū fōtus, sive unicolores sive diversicolores naturaliter, reservavit.

FURVUM, MACULOSUM ET VARIUM. *Furvum* est fuscum sive subnigrum, in quo albedo nigrori immixta est, ut partim album, partim nigrum videatur. *Maculosum*, hebreicē *talu*, est quod magnas habet maculas albas vel nigras; *varium*, sive sparsò vellere, hebreicē *nabub*, id est, punctatum, est quod parvis maculis albis, vel nigris, quasi punctis distinctum et punctatum est.

TAM IN OVIIS QMAM IN CAPRIS. Putant aliqui ex Hebreo Laban inter oves et capras distinxisse hoc modo, ut in oviis sola purè alba Labano cederent, furva verò et varia Jacobo; in capris verò varia et maculosa essent Jacobi, furva verò et alba Lahani. Sed contrarium exigit noster interpres, scilicet tam in oviis quām in capris unicolores cessisse Labano, diversicolores Jacobo; eadem enim caprārum et oviū erat ratio. Itaque in Hebreo *furvum*, quod in oviis solus exprimitur, in capris à pari de more subaudientium et repetendum est.

VERS. 53.—RESPONDEBITE MIHI GRAS JUSTITIA MEA, q. d. : *Tecum facit natura peccorum, ut alba ex aliis, nigra ex nigris nascantur; mecum verò erit iustitia mea, mihi respondens, id est, me remunerans; cùm Deus, uti certò confido, humilitatem meam respicit, laboremque meum justa mercede, quam tu iniquā pactione à me avertire conaris, remunerabit et compensabit, efficiendo videlicet ut ex unicoloribus tuis mihi diversicolores nascantur. Ita S. Hieron. Sic dicitur Isaie 59. 12 : Peccata nostra responderunt nobis, q. d. : Peccata nostra interrogata quasi à Deo judice, veritatem viri justi et sancti prosperitatē dominibus herorum, etiam impiorum, inferant.*

VERS. 50.—AD INTROITUM MEUM. Ad presentiam meam, puta propter me, ut verti Chalde. Vide quantum viri justi et sancti prosperitatē dominibus herorum, etiam impiorum, inferant.

VERS. 52.—GYRA. Coge in gyrum oves et capras tuas, ut simul omnes lustremus, et separemus unicolores à diversicoloribus; unde hebr. est, *ebor*, id est, *transib*, et *lustrabo* tecum omnes greges.

SEPARA CUNCTAS OVES. Nota. Ab hoc loco usque ad finem capituli Hebrei sunt intricata et prolixa, quæ proinde noster clara et breviter, quasi compendio perstrinxit, non tam verbum verbo quam sensum redens.

Unde nota secundō, non duo, ut aliqui volunt, sed unum tantum pīctum Jacobi cum Labano huc usque ad finem capituli recenseri; hoc enim exigit connexionem pacti et eventus, ipsaque historica series totius capituli. Pictum itaque hoc fuit ut omnes fōtus ovium et caprarum Labani, quas Jacob pascebatur, deinceps nascituri, si essent unicolores, puta toti albi, vel toti nigri, cederent Labano; si verò nascerentur sparsi et vari coloris, vel furvi, id est, subnigri, puta partim albi, partim nigri, cederent Jacobo. Ita S. Hieronymus, Lipomanus, Pererius. Atque hæc de causâ Laban solas oves et capras unicolores tradidit pascendas Jacobo, putans ex eis similes fōtus unicolores nascituros, itaque omnes sibi cessuros, Jacobo autem nihil vel parum, idque non nisi casti et per accidens; reliquas verò oves et capras diversicolores à Jacobo abstulit ac separavit, sibique tam illas, quam omnes

deo quām crepus tot anserum, » Dixit et fecit: mō ursit, exigue ab eis promissum, ut scilicet tormenta que minabantur inferrent. Mirantibus dixit: Ego gloriā causā, et triumpho penā tali. Omnia vossūmus in eo qui nos confortat.

CRAS. Tempore futuro.

QUANDO PLACITI TEMPUS ADVENERIT. Quando juxta tuum placitum et condicatum in fine anni fœtus dividendi erunt, ut mihi cedant diversicolores, tibi unicolores.

FUTI ME ARGENT, si videlicet unicolores fœtus, aliosquid quām diversicolores apud me, in grege mihi proprio, contra pactum tecum intitum, repereris, q. d.: Fideliter tibi unicolores tradam, diversicolores mihi servabo, nihil ex unicoloribus occulte suffrabor vel abscondam.

VERS. 53. — ET SEPARAVIT. Potuit aliqui ex verbis proximè sequentibus, hoc aliud et secundum esse pactum Labani cum Jacob; cùm enim vidisset primum pactum feliciter cessasse Jacobo, fortusque omnes natos esse diversicolores, hāc de causā putans cum iam mutata pacata, voluisseque contrarium; ut scilicet sibi cedenter diversicolores, Jacobo verò unicolores. Verum hoc non est verisimile; ipse enim contextus historie significat hic tantum enarrari executionem pacti primi.

CUNCTUM AUTEM GREGEM UNICOLOREM TRADIDIT IN HAN FILIORUM SUORUM. Abulens., Lyran., Lipom., et Cajet. putant hic nostrum textum esse mendosum, emendandunque esse additā negatione, non; quasi Laban non unicolores, id est, diversicolores, tradiderit filii suis pascendos, unicolores verò Jacobo, ut ex his pariter unicolores, qui non Jacobo, sed sibi cedere debebant, nascerentur; hoc enim significare videtur Hebrei. Verum illa implexa sunt, et contraria veri possunt, adēquō ea cum nostro recte sic veritas: Omne in quo fuit albedo, et omne nigrum in agnis (id est, omnes agnos unicolores) tradidit in manus filiorum suorum. Secundū, Pervius nostrum interpretē exusat, dicens esse hic histerologiam, q. d.: Tradidit Laban suis filiis unicolores, non jam, sed post partum ovium, qui narratur in fine capituli. Sed et hoc videatur esse durum et distortum.

Dico ergo, Laban tradidisse oves unicolores pascendas filiis suis, quibus scilicet aderat et preebat Jacob. Jacobo enim v. precess. totum gregem suum creditur, cui addidit et filios suos de more pastores et custodes, ne Jacob dol contra pactum oves unicolores clanculum subducet; sic cap. sequenti v. 43, idem Laban familiam Jacob suam vocat. Laban ergo Jacobo cum reliquo suis filiis tradidit oves et capras unicolores, sperans inde sibi nascentias pariter unicolores; oves verò diversicolores separavit, sibique cum famulis pascendas reservavit, ne Jacob eas pascens, inde sibi omnes fœtus diversicolores, ut videbatur, nascentes ex pacto depositarent.

NGEI VELLERIS. Hebreum *clum* hic significat nigrum; opponitur enim *laban*, id est, albo. Sed v. 52,

clum significat fuscum, sive subnigrum, quia jungitur cum maculos et variegato.

VERS. 56. — SPATIUM ITINERIS TRIUM DIERUM, ne oves suæ diversi coloris miseri possent vel aspectu, vel coitu cum unicoloribus, quas pascetabat Jacob, itaque genererentur fœtus diversicolores, qui non sibi, sed Jacobo cedere debebant. Ita Lipomanus.

VERS. 57. — TOLLENS ERGO JACOB VIRGAS POPULAS VIRIDES. Nota industriam et stropham Jacobi, quam ipse ab angelis in somnis edocutus, ut colligatur e. sequenti v. 41, Labani violentie et prudentiae humanae opposuit.

Dices: Jacob hāc arte, quasi fraude, contractum cum Labano initium vitavit; itaque dolos et injūstè rem alienam Labani acquisivit. Contractus enim, ut unicolores nascerintur cedent Labano, diversicolores Jacobo, ex communī mente contrahentium, intelligatur de his quæ talia naturaliter et casu, non autem per artem et fraudem nascerentur. Respondeo: Verum est contractum hunc communiter ita intelligi solere et debere, itaque à Jacobo et Labano intellectum esse. Jacob ergo alio titulo hāc strōphā usus est, nimirum primo, titulo compensationis; ipse enim à Labano, homine avara et injūio, violenter opprimebatur, et justam laborum strom mercedem aliter extorquere nequibat, nisi hāc arte. Inprimis enim Labon gravem injuriam fecerat Jacobo, pro Rachele ei promissa surrogando Laban deformem, et invasim Jacobo, atque cogendo Jacobum ut septem alias annos sibi præcū serviret. Deinde injūstè pos pactum cum Jacobo pro gregibus initum, separavit, v. 55, oves unicolores à diversicoloribus, solas unicolores tradens Jacobo, ex quibus naturaliter fœtus unicolores omnes sibi, et nulli diversicolores Jacobo nascerentur. Jacob ergo cūm non haberet iudicem ad quem recurreret, ipsi sibi ex necessitate jus dixit, suuōne hāc arte repedit, ut mercedem sibi debitan hāc arte consequeretur. Secundū, fecit hoc Jacob Dei, per angelum, monitu, ut dixi; ergo Deus dedit illi has pecudes Labani hāc arte nasceratas: sicuti Deus iubens Hebreis spoliare Egyptum, hoc ipso dedit eis bona Egyptiū, Exodij 12.

Queres, an haec ars et stropha naturalis fuerit, an verò effectum suum habuerit ex supernaturali Dei cooperatione? — Respondeo, naturalem fuisse. In colu enim phantasie vis solet esse maxima; quia tunc anima omnem suam vim exercit, adeo ut aliquae matres aliae ex imagine et imaginatione athiopis aethiopem generentur. Audi Pliniū l. 7, c. 42: « Similiū tedium, inquit, in mente reputatio est, in qua creduntur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haustaque imagines sub ipsa concepta. Cogitatio etiam utriuslibet animalium subito transvolans, effingere similititudinem, aut miscere existimat; matur; idēquō plures in homine, quām in ceteris animalibus differentiæ. Quoniam velocitas cogitationis, animique celeritas, et ingenii varietas multiformes notas imprimit; cum ceteris animalibus immobiles sint animi, et similes omnibus, singulis in suo cuique genere. » Galenus in libro quem

scriptor de Theriacā ad Pisonem, narrat mulierem quādam intuitu picture pulcherrime, pulchrum in fantem ex deformi marito concepsisse: Visu, inquit, opinor nature imaginem transmittente. S. Hieronymus hic in Tradit. Hebr. : Quintiliānum, inquit, in eā controversiā, in quā accusabatur matrona, quid aethiopem peperisset, pro defensione illius argumentatur, hanc concepti esse naturam quām diximus. Et scriptum repertum in libro Hippocratis fuisse feminam quādam suspicione adulterii puniendam, quid pulcherrimam infantem peperisset, utrique parenti generique dissimilam; nisi memoratus medicus soleisset questionem, admones ut quereret, si forte talis pictura fuisse in eius malioris cubiculo; quid inventa, mulier à suppicio et suspicione liberata est.

Idem refert S. August. hic, q. 95, qui est lib. 18 de Civit. cap. 6, scribit simile fecisse daemonem in Apī bove, quem Egyptii adorabant, efformando; debebat enim prius mortuus esse similis, albiscus maculos insigniri. Isidorus quoque l. 42 Etymol. c. 1, sub finem: « Hoc ipsum, ait, in equarum grege fieri dicuntur, ut generos obificant eos quibus visus concipiuntur, quo similes eorum conceperit et creare possint. Nam et columbarum dilectores ponunt pulcherrimas columbas iisdem locis, quibus illas versantur, quod videlicet rapiente visu, similes gerentur. Inde est quid quidem gravidas mulieres velant interi torpissimos animalium vulitus, ut eyncephalos et similes, ne visibus occurrentes, similes fœtus parere faciant. » Etenim anima in usu venereo formam intrinsecas in tuis transmittit, earumque satia typis, rapit species earum in propriam qualitatem. »

Dū ergo biberent hāc oves Jacobi, simile mares si feminas salirent, species directa virgarum decoratarum et diversicolorum in aquis jaacentum, reflexa speciei, sive umbra marium inuenientum in aquis mixta, unam quā simili speciem variegatam feminas ingerebat, quasi cernerent suos mares pulchri viridibus maculis et albis variegatos; unde vi phantasie eodem colores suo fœtui, quem tunc concipiēbant, imprimentur. Idem faciebant mares, nimirum similem vim et formam diversicolorum suoi semini imprimentur; ex simili virgarum cum umbrâ foliellarum permixta specie, visione, et imaginatione. Ita S. Hier., Aug. q. 95, Abulensis, et optimè Francise. Valesius sacra Philophaenia c. 11.

Posset secundū quis suspicari virginis populi, amygdali, et platani, si in aquis ponantur, vim aliquam inesse ad nigrom, et nigras maculas gigendum, talem enim vī multis aquis tribuunt: Aristot. l. 3 Histor. animal. c. 12; Ovidius l. ult. Metam.; Solinus et ali.

Denique sanctitas et preces Jacobi plurimum hanc rem adjuverunt; angeli enim faventes Jacobo, phantasiam ovium vehementissimè applicabant et incitabant

1. Postquam autem audiuit verba filiorum Laban dicentium: Tuiti Jacob omnia que fuerunt patris nostri, et de illius facultate dictatus, factus est indutus :

S. S. V.

ad hanc diversicolorem virgarum imaginationem, ut colligitur c. seq. v. 12. Deus etiam volens benedicere et ditare Jacobum, per hanc imaginationem, peculiari suo conuerso, diversos colores validè et multipliciter foelibus in ipso eorum) conceptu imprimebat. Unde S. Cyrilus, Chrysost. et Theodoret. putant hanc non tam naturaliter quām Dei dono et providentiā obvenisse Jacobo, idque fatetur ipse Jacob cap. seq. vers. 7, 8, 9.

Dices, cur ex virgis viridibus nulli fœtus facti et nati sunt virides? — Respondeo, quia in nullo quadrupede est ea humorū propria et tempores quae ad viriditatem est necessaria; oco ergo viridis coloris pingebatur in fœtibus subnigra, sive furvus, ait Tostatus, ad quod non parū juvabat umbra et nigredo aquarum, que viriditatem inumbrabat et fuscabat, ut non virides, sed fuscæ et subnigra esse videbentur.

Tropol. haec viraginate sunt S. Script. et sanctorum variorum varia exempla, que dum intemerum, ita similes virtutum et heroicorum operum proles edimus et efficimus. Ita S. Ambros. l. 2 de Jacob. c. 4 et 6; Gregor. l. 21 Moral. c. 4.

EX PARTE. Pars enim virge, suo cortice vestita, viridis, pars verò decorticata et nudata alba apparuit.

VERS. 39. — UT IN IPSO CALONE, quia calore maximè excitatur, viget et operatur imaginatio. Hinc physici docent quid cerebrum requirat primum, siccitatem, ob ingenium; anima enim secca est sapientissima. Secundū humiditatem, ob memoriam; humor enim facilè recipit speciem impressam: unde juvenes, quia humidū sunt cerebro, facile quidibet edificant, mandantque memoria. Tertiū, calorem ob imaginacionem: unde experimur in studiis, capite et corpore calente, concepti phantasie vigeat et flueret; capite verò frigente, eodem retundi, torpore et hebetari. E contrario prudenter, seruiciumque judicium consistit in frigore, ut docet Arist. sect. 14, prob. 8, eoque de causa sensus valent prudenter et judicio.

VERS. 41. — PRIMO TEMPORE. Sicut in Lombardia, ita et in Mesopotamia ac Syriā, oves bis quotannis parvunt; aut certè quedam in vere, quedam in autumnū concepientur. Primum ergo tempus est vernum, serotinum est autumnales. Jacob ergo in vere, cùm et aura et animalia vigent, ponebat virgas diversicolores, ut diversicolores fœtus sibi nascerentur, itisque, quia veri, erant meliores, uberiores, et robustiores; in autumnū verò non ponebat, unde tunc unicolores, illaque debilitores, nascerentur Labano, partem enim inesse ad nigrom, et nigras maculas gigendum, talem enim vī multis aquis tribuunt: Aristot. l. 3 Histor. animal. c. 12; Ovidius l. ult. Metam.; Solinus et ali.

Denique sanctitas et preces Jacobi plurimum hanc rem adjuverunt; angeli enim faventes Jacobo, phantasiam ovium vehementissimè applicabant et incitabant

1. Aprés cela, Jacob entendit les enfants de Laban qui s'entretdisent: Jacob a enlevé tout ce qui était à notre père, et il est devenu puissant en s'enrichissant de son bien.